

עדים יקום דבר ובעד אהד לא סגי, ע"כ
אמר לו לבן ^{הרי"ל} אם אני לא אעבור אליך את
הגל הזה דבשבילי שאני ב"נ די בעד אחד,
ואם אתה דיש לך דין ישראל דצריך שני
עדים, לא תעבור אלי את הגל הזה ואת
המצבה הזאת, דבשבילך צריך שני עדים
ודו"ק.
ויקרא שם המקום ההוא מחניים. עיין
^{הרי"ל} בפירש"י מחנים שתי מחנות ע"ש,
עיין בירושלמי עירובין איתא דאין מחנה
פחות מעשרה, וכאן כתיב מחניים הרי כאן
לך לשמרך וק"ל.

וישלה

וירא יעקב מאוד ויצר לו. איתא במ"ר
(פ' ע"ו) אמר כל השנים הללו יושב
בא"י תאמר שהוא בא עלי מכח ישיבת א"י,
כל השנים יושב ומכבד את הוריו, תאמר
שהוא בא עלי מכח כיבוד אב ואם ע"ש,
יש לפרש הכוונה שיעקב אע"ה סבר שהי'
כך וע"כ ירא שיעמוד לעשו זכות שישב
בא"י וזכות כיבוד אב ואם, אבל באמת
לא הי' המעשה כן, אלא שישב עשו בשדה
אדום כמבואר, היינו מתחילה ישב עשו בשדה
אדום (וכמבואר גם בפ' הזה ששלח המלאכים
שמה), כי באדום הי' מדבר הרבה כמו שמצינו
להלן (דברים) אשר לא הותר לבני ישראל
ללכת על ארצם, אבל במדבר של אדום הלכו,
ע"כ גם מתחילה דר עשו על שדה של אדום,
ואח"כ כיון שהוקבע שם זמן רב, הוקבע
דירתו בארץ אדום גופא, ונתיישב גם בהר
שעיר. א"כ לא היו לו כל זכותים הנ"ל, אלא

וישלה יעקב מלאכים. עיין במפרשים
די"א מלאכים ממש וי"א שלוחים
ועיין בפ' הרמב"ן ז"ל, ונראה לומר לפי מה
דאיתא במדרש רבה (בראשית פ' ע"ה)
דיעקב אבינו ע"ה לא עשה בזה כהוגן וז"ל
המדרש ר"ה פתח (משלי כ"ו) מחזיק באזני
כלב מתעבר על ריב לא לו וכו'. משל
לארכי ליסטים שהי' ישן בפרשת דרכים וכו',
כך אמר לו הקב"ה לדרכו הי' מהלך, ואתה
משלח אצלו ואומר לו כה אמר וכו' ע"ש
במ"ר, ע"כ כאן הי' המעשה כך, דהיינו
דיעקב אע"ה שלח שלוחים ממש, ותומ"י
ששלח שלח הקב"ה אליו מלאכים ממש לעשו
הרשע, שיתעורר בלבו שיעקב אחיו הולך,
ע"כ התעורר גם הוא וזיין עצמו למלחמה,
וזהו וגם הולך לקראתך וכו' ר"ל כיון ששלחת
אליו שלוחים, בשביל זה הוא ג"כ הולך
לקראתך ודו"ק.

ע"כ כדפי' שיעקב הי' סבור כן ולכך נתיירא
 אוצר החכמה ודו"ק.

קטנתי מכל החסדים ומכל האמת
 וכו' הצילני נא מיד אחי וכו'.

יש לומר פירושו דהא כתיב ויירא יעקב ואיתא בגמרא (ברכות ד') ובפירש"י דירא שנתמעטו זכויותיו ויגרום החטא שימסר ביד עשו, ע"כ בקש הצילני נא, וצ"ל מה היו טענותיו של יעקב אע"ה בתפלתו, וי"ל דכן אמר יעקב אע"ה והוא הגם דעשית עמדי כל הטובות, היינו כי במקלי עברתי את הירדן, ועיי' ברש"י בשם המ"א נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן, וגם בבית לבן הנס בצאן ויאמר אלי מלאך האלקים בחלום וכו' עיי"ש, וגם הנס מה שרדף אחריו לבן (שם פ' כ"ד) השמר לך פן תדבר מטוב ועד רע וכו', א"כ עשית לי כ"כ נסים וטובות הרבה, וזהו הכל נכלל בהמאמר ועתה הייתי לשני מחנות כמובן, א"כ ע"כ מוכרח אתה כביכול להצילני מיד עשו, דפן יבא עשו והכני אם על בנים, א"כ כל הנסים הנ"ל היו ללא תועלת לי ח"ו, וא"כ כיון דהם ללא תועלת ע"כ לא נתמעטו זכויותי, וכיון דלא נתמעטו זכויותי ועדיין יש לי זכות להנצל ע"כ אבקש הצילני נא, (וליתר ביאור הדברים הנ"ל גבוא לבאר מה שאמרתי לפני אדמו"ר ז"ל פי' הפסוק (שמות ל"ג י"ט) וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם דרו"ל אע"פ שאינו כדאי, ואמרתי בשם הגאון מו"ה רבי מאיר אויערבך זצ"ל דהכי פי' וחנותי, אני אתן חנינה וחמלה ורחמים ואעשה טובות וחסד חנם, את אשר אחון, אעפ"י שאני יודע בו שאהי' צריך לעשות עמו עוד הפעם חסד וחנינה, דהיינו אם יהי' נעשה עשיר ומלא כל טוב, יחטא

עוד פעם לנגדי, ואהי' צריך לחננה עוד פעם, בכל זאת וחנותי וכן פי' ורחמתי אעפ"י את אשר ארחם, שאהי' צריך לרחם עליו עוד הפעם כן אמר הגאון הנ"ל ודפיח"ה, אך רבינו ז"ל אמר דהן אמת דברי הגאון הנ"ל, אמנם אמר עוד פי' נכון בדברי הפסוק הנ"ל, והוא דהן אמת, דהשי"ת עושה טובות וחסד חנם פעמים הרבה לאיש אשר איננו שוה בזה מצד זכויותיו, מ"מ לאיש טוב וישר והולך תום, אם יודע בו שיתן לו עשירות וטובה וכדומה יחטא בו חלילה, ורם לבבו ושכח את ה', ואזי יקוים בו מאה"כ עושר שמור לבעליו לרעתו ח"ו, לזה איננו נותן עשירות וטובה, כי זה לא יקרא חנינה כ"א עונש ח"ו, שהטובה והעשירות יכול לגרום לו שיאבד ח"ו, הן בעוה"ז, הן בעוה"ב, ולזה בודאי אינו צריכים למלאות בקשתו, וכמבואר בתפילת שלמה המלך ע"ה (מלכים א, ח, מ"ג) ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי ובפירש"י שם כתב ובישראל הוא אומר, ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו לפי שהישראל מכיר בהקב"ה ויודע שהיכולת בידו וכו' אבל ישראל אם אתה רואה שהוא משחית בממונו את חבריו אל תתן לו עכ"ל ע"ש היטב. וזהו פי' הכתוב לדברי רבינו ז"ל וחנותי. ר"ל אני אתן חסד וחנינה וטובה ועשירות, בתנאי, את אשר אחון, רוצה לומר למי שאני יודע בו שיהי' ראוי לחנינה גם אז אעפ"י שיחטא קצת, בכ"ז יהי' ראוי עוד הפעם לחסד וחנינה, ורחמתי, ג"כ בתנאי את אשר ארחם, היינו שאני יודע בו שיהי' ראוי לרחמים גם אז, אבל אם אני יודע בו שלא יהי' ראוי לכך, אזי אין אני נותן לו, דאין זה חנינה ורחמים, וזהו ג"כ כונת יעקב אע"ה כנ"ל דהנה אתה

הי' יכול לפטור א"ע מלעשר, עכ"ז כיון דהי' לו אבנים טובות ומרגליות א"כ היה לו במה לסלקו. א"כ הוי מצי מסלק לי'. וע"כ היה צריך לעשרו מקודם.

ותעבור המנחה על פניו והוא לן בלילה ההוא במחנה. יש

לדקדק מה נתחדש בלינת לילה זה יותר מלינת שאר לילות, ומה בא ללמדנו במה שכתוב והוא לן וגו' במחנה, ויש לומר דהנה יש לדקדק על מה דאמרו רז"ל ויירא יעקב מאד ויצר לו, ויירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרוג את אחרים. מה צר לו אם יהרוג את אחרים את עשו, הלא גבי רוצח מותר להציל עצמו בנפשו של רוצח, והבא להורגך השכם והרגו, ויתכן ליישב שמפני שאמרה רבקה למה אשכל שניכם יום אחד, ואמרו רז"ל שנתנבאה שלא מדעתה, והי' ירא יעקב אבינו מפני נבואה זו, וחשב שאם יהרוג הוא את עשו אז ימות גם הוא ביום זה, לכן ויצר לו על עצמו. ולשון רש"י גמי הכי דייקא שכ' ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים, דמשמע אם יהרוג את אחרים הי' דואג על עצמו, מפני נבואתה של רבקה.

ויתכן שלכן הי' יעקב מחלק את כל אשר לו לשני מחנות שהי' מרחיק מחנה אחת מן האחרת ערך מהלך יום, והי' מכין עצמו למלחמה לעמוד להגן על המחנה אשר עשו יהי' מתנפל עליה שילחם עמו שם, וכשיהרוג הוא את עשו יהי' הצלה לשני המחנות, ורק הוא יעקב בעצמו ימות ביום ההוא לפי נבואת רבקה, ואם עשו יהרוג את יעקב ואשר לפי נבואת רבקה ימות גם עשו אח"כ ביום ההוא. לא יזכה עשו להגיע אל

עשית עמדי כ"כ חסדים וטובות מרובים עפ"י נסים הרבה מהם, וא"כ כעת הצילני נא כ"א יבוא עשו ויקנא בי על עשירות שלי ויכני אם על בנים. וא"כ כל החסד שעשית עמדי. והנסים שעשית עמדי עד שבאתי למדרגה זו הי' חלילה לרעתי ולא עבד קוב"ה ניסא לשיקרא ח"ו, ובוודאי על אופן כזה לא נתמעטו זכויותי, וכיון דלא נתמעטו, ע"כ הצילני נא כנ"ל ודפיח"ח.

ואתה אמרת היטב איטיב עמך. עיין בפירש"י, ואפשר לומר עוד דכיון שאמר לו הקב"ה (ל"א. ג.) שוב אל ארץ אבותיך מסתמא הי' כוונתו שיהי' לו טובה ע"י השיבה הזאת, וזהו פירושו של ואתה אמרת היטב איטיב עמך.

ויקח מן הבא בידו. פירש"י ומ"א אבנים טובות ומרגליות שאדם צר בצרור ונושאם בידו. ד"א מן הבא בידו מן החולין. שנטל מעשר כד"א אשר אעשרנו לך והדר לקח מנחה עכ"ל. ויש לומר דהשני פירושים הם אחת ואמת שהם צריכים זה לזה, והיינו דקיי"ל (פסחים ו' ע"א). דבהמת ארנוגא פטורה מן הבכורה והני מילי היכי דלא מצי לסלק לי' בזווי, אבל היכא דמצי מסלק בזווי חייבת (דפוטר ממונו בממונו של גבוה ועי' ברש"י ועיין שם בתוד"ה בהמת ארנוגא). וה"ה לענין מעשר בהמה דלכמה ענינים הוקשה מעשר בהמה לבכורות כמבואר בגמרא, וגם כאן גבי יעקב אע"ה דאמר עשר אעשרנו לך, א"כ הי' מחוייב לעשר מעשר בהמה, עכ"ז כיון שבא עשו לנגדו וצריך לשלוח לו דורן כדי להציל את עצמו ונפשות ביתו. והוי כמו בהמת ארנוגא. א"כ לכאורה

ויקרא יעקב שם המקום פניאל וכו' ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו. וצריך להבין השינוי מדוע כתוב בתחילה פניאל ביום, ואח"כ פנואל ב'. ויש לפרש דמתחילה קרא למקום בל' יחיד פניאל כי הי' סבור שאינו יכול לזוז ממקומו (והוא הי' שמה יחיד), וקראו על שם גילוי שכינה, ור"ל אל פני, הי' אל, אבל אח"כ כשראה שהוא רק צולע, ויכול לבוא אל בניו היקרים שבטי-יה, ע"כ קרא המקום פנואל בל' רבים, מל' פנה שיפנו-כולם לאל העונה אותו ביום צרתו וק"ל.

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב. איתא בגמ' חולין ק"א. תניא אמרו לו לר' יודא, וכי נאמר על כן לא יאכלו בני יעקב הלא לא נאמר אלא בני ישראל, ולא נקראו בני ישראל עד סיני, מתיב רבא והכתיב וישאו בני ישראל את יעקב אביהם, וקשה הלא יש הרבה פסוקים שנקראו בני ישראל קודם סיני, וגם קודם נשיאת יעקב למצרים יש מקרא מלא שהי' נקראים בני ישראל, כמו ויבאו בני ישראל לשבר בתור הבאים, ועיין בנימוקי הגרי"ב שנתקשה בזה והניח בצע"ג.

והמעייין במקרא יראה שאין כן קושיא כלל, דרבנן דאמרי דלא נקראו בני ישראל קודם סיני, אין הכוונה לומר שלא נמצא במקרא שיהי' קרויים בני ישראל קודם מתן תורה בסיני, דזה ידוע שיש במקרא פעמים הרבה בני ישראל, ר"ל בנים לאביהם שנקרא ישראל, אבל לא בני ישראל מצד

המחנה האחרת הרחוקה מהלך יום מזו, והי' על כרחו המחנה הנשאר לפליטה. ובוה מדוקדק לשון המקרא אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והי' המחנה הנשאר לפלטה, שיתכן לפרש והכהו ליעקב, כדרך שתולה אדם קללתו באחרים (וכמו ועלה מן הארץ שפירושו ועלינו מן הארץ), אז והי' המחנה הנשאר לפלטה בוודאי ועל כרחו (וכמו שפירושו המפרשים ז"ל).

ומעתה יתיישב מה שדקדקנו בפירוש הפסוק והוא לן בלילה ההוא במחנה. דלפי הנראה כשחלק את המחנות, ד"מ, אחת בצפון ואחת בדרום הי' הוא עומד בתוך (באמצע) כצופה בין שני המחנות להיות שומר עליהם דלאיזה מחנה שיפנה עשו תחלה שמה ילך להגן עליהם, אבל אחרי ששלח המחנה הוחלט אצלו שעשו ימחול לו ולא ילחם עוד עמו, והי' מקרב שני המחנות זה לזה והוא לן בתוך המחנה, כי שני המחנות היו למחנה אחת, וזהו שרמז כאן הכתוב שבמקום הזה היו שני המחנות למחנה אחת והוא לן ביניהם.

ובזה יתיישב מה שנראה כסותרים, דהא מקרא דלקמן משמע שהי' כולם במקום אחד ולא הי' חלוק מחנות כלל ומתי נעשה כן, הא כתיב לעיל ויחץ את העם לשני מחנות וגו', אלא דבכאן רמז המקרא, שבכאן הי' הדבר הזה שמשני המחנות נעשה מחנה אחת, כי אמר אכפרה פניו במנחה.

ויצו גם את השני וכו' כדבר הזה תדברון אל עשו במוצאכם אותו. פי' אפי' אם לא ישאל לכם כיון שכבר שאל את הראשון, תאמרו כן גם בלי שאלה.

עצמותם, כמו בן חכם ישמח וגו' דהוי המשמעות בן שהוא חכם, וכמו בן זקונים גבי יוסף, שתרגומו בר חכים הוא ל', דר"ל בר שהוא בעצמו חכים, והאזהרה שנאמר על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, רצה לומר כשיהי' נקראים בני ישראל מצד עצמותם, בנים שהם ישראלים דהכי הוא משמעות הקרא על כן לא יאכלו בני ישראל וגו' כי נגע בכף ירך יעקב, דמסיים קרא כי נגע בכף ירך יעקב, לרמז בזה כשיהי' נקראים בני ישראל מצד עצמותם ולא מצד אביהם, דאביהם יעקב הוא נקרא, וזה לא הי' קודם סיני, ובכן מתיב רבא מהך קרא דכתיב וישאו בני ישראל את יעקב אביהם דשם מבואר להדיא שהי' נקראים בני ישראל מצד עצמם ולא מצד אביהם שנקרא כאן יעקב, דכתיב את יעקב אביהם, ולא הי' יכול להקשות מהך קרא דויבאו בני ישראל לשבר בתוך הבאים הקודם לזה, דשם גוכל לפרש בני ישראל בנים של אב הנקרא ישראל.

על כן לא יאכלו בני ישראל. תרגום אונקלוס על כן לא „אכלין“ בני ישראל ית גידא דנשיא, וכן תרגום יונתן, כן נמצא ברוב החומשין. ולפי זה הוי הלשון לא יאכלו כמו הוה מתמיד, כמו ככה יעשה איוב, דהכוונה שעושה כן תמיד, וכמו כן כאן ר"ל שכן עושין תמיד שלא אוכלין והרי זה בדרך הוה מתמיד, ובאיזה חומשין כתוב בהתרגום על כן לא „ייכלון“ בני ישראל והרי זה כמו צווי, שר"ל שנצטוו בניי שלא יאכלו את גיד הנשה, וכמו נבלה וטרפה לא יאכל וגו' דמתרגם לא ייכל דהוא אזהרה שלא לאכול.

ונראה שאלו הגרסאות תלויין בפלוגתא דרב יודא ורבנן (חולין ק') דלדעת ר' יודא דס"ל דנאמרה לבני נח ולא נשנית לישראל בסיני, יתורגם הכי על כן לא אכלין בני ישראל ר"ל הבנים של ישראל (שלע"ע נקראים בני נח) לא אכלין, והרי זה כדרך הוה מתמיד, ומטעם כי נגע בכף ירך יעקב ונאסר להם בזמן הנגיעה בכף, ולא נשנית בסיני לישראל כדאיתא בגמ' סנהדרין דף נ"ט, ולדעת רבנן וי' תרגומו לא ייכלון בניי צווי ואזהרה לבנים הנקראים ישראל, כי נגע בכף וגו'. וצווי זה לא נצטוו רק כשהיו בסיני שהיו נקראים ישראל, וכמבואר בגמ' ע"ש. ופשטות לישנא דקרא על כן לא יאכלו בני ישראל וגו' עד היום הוה, לישנא דעד היום הוה משמע לכאורה כדברי ר' יודא וצ"ע. וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש. פי' הגם דהמלאכים ששלח אמרו לו שהולך בארבע מאות איש, עכ"ז גם הוא כשנשא עיניו ראה והבין בשכלו הטוב שיש בכאן כמספר הזה.

ויאמר מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי. פי' מי הוא זה אשר הולך לנגדך להלחם אתך, אשר אתה גותן כל זה למנחה, כדי שאלך לעזרך כנגדו, (או דהשיאו לד"א דעשה את עצמו כאלו לא ידע למה ולמי בשלחה המנחה הזאת), וע"כ אמר ליעקב להלן (פ' ט"ו) אציגה נא עמך מן העם אשר אתי, ר"ל, דאולי ירא מאחד, הם ייכרוהו.

עד אשר אבוא אל אדוני שעירה. עיין במ"ר דנדרש כל הפסוקים הנ"ל על צרות כלל ישראל דהיינו בימי המן ימ"ש.

להבין כוונת המ"ת, ומאי שייך לכאן השאלה הנז' מהו שתצא בעש"ז, אפשר לומר דהמדרש מפרש מאי דכתיב בבנות הארץ פירושו כמו דכתיב (במדבר כ"א כ"ה) בחשבון ובבנותיה, והיינו דיעקב אע"ה עשה לה תכשיט כמו עיר של זהב, והי' בה ציור העיר הנז' דהיינו שכם, והכפרים סביבותיה, והלכה לראות אם הציור מכוון ממש או לאו וק"ל.

ובני יעקב באו מן השדה כשמעם ויתעצבו האנשים. איתא בירושלמי

(ע"ז פ' אין מעמידין, מובא בת"י יומא ג"ב) ובמ"ר כאן דהוא מחמשה מקראות שאין להם הכרע ע"ש, וצריך להבין מה ג"מ אם נאמר דבשדה שמעו, או ששמעו בעיר, ויש לפרש דהג"מ הוא דנדע אם העצה ההיא אשר עשו היתה ע"י רוח"ק או היא עצה כפשוטו מדעת עצמם ולא ע"י רוח"ק, דהיינו דאיתא במ"ר (מקץ פ' צ"א א' ז') דאין הקב"ה משרה את הצדיקים בצרה ג' ימים ח"ו, ע"כ כאן אם נאמר דשמעו בשדה, ויהי' פי' באו מן השדה כשמעם, ודברו עם שכם וחמור למחר, ומלו למחר, א"כ מהשמיעה עד אחר המעשה דביום השלישי בהיותם כואבים שלכדו את העיר ועשו בהם נקמות הי' יותר מג' ימים, וא"כ קשה היאך היו בצער יותר מג' ימים, א"כ גהי' מוכרחין לומר דהעצה שלהם ע"ד שכם הי' מן השמים, וניתנה בלבם העצה הזאת תומ"י ברוה"ק, והבינו תומ"י שיהי' הענין טוב ולא הי' להם צער עוד, אבל אם נאמר דשמעו בעיר, ויהי' פי' באו מן השדה כדרכם תמיד, אך כשמעם ויתעצבו האנשים א"כ באו בלילה ושמעו בלילה, ולמחר בבוקר

והנה עפ"י פשטות גראה דדרשת המדרש הוא משום דמשמעות הכתוב דיעקב אע"ה הי' רוצה רק לדחות אותו ולהפטר ממנו וכו' ע"כ בא המדרש ודרשו. אבל יש להוסיף, דהנה לעיל (ל"ב, כ"ז) ויאמר כי אם ברכתני ויברך אותו שם, ועיין פירש"י שהי' המלאך מתחנן להמתין לו, ולא רצה, פי' שיעקב אע"ה הי' רצונו שיברך אותו מיד, ויודה לו על הברכות, ולא יצטרך להיות עם עשו בערמה, כי שם יעקב יורה על ערמה כדפירש"י ז"ל, ושם ישראל מורה על ישרות, והוא לא רצה עוד לילך עמו בערמה, כי אם בישרות, וע"כ אמר לו לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל. וזהו כוונת המ"ר, דקשה לו, דאיך נוכל עוד לאמר שיעקב אע"ה לא הי' רוצה רק לדחות אותו, הלא המלאך בירך אותו שילך עמו בישרות ולא בעקבה, אלא ע"כ צ"ל דהאמת כן, דיעקב אע"ה אמר כל הפסוקים הנז' בישרות, והי' מתכווין על הדרשות הנז' כנגד בניו, בני ישראל בדורות העתידים וק"ל.

ויקן מיד בני חמור אבי שכם. ק"ק מה מייחס לנו הכתוב אבי שכם, וכי שכם אנו מכירים, ויש לפרש אבי מלשון שר וחשוב, דהיינו דבני חמור הם היו החשובים משכם וכמו כן איתא בשופטים (ט, כח), ועיי"ש ברש"י ומצודת שפי' כן.

ותצא דינה וגו' לראות בבנות הארץ. במדרש תנחומא (פ"ה) ילמדנו רבינו מהו שתצא אשה בעיר של זהב בשבת. כך שנו רבותינו לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצאה לר"ה בשבת חייבת חטאת עיי"ש.

הע"ז של כסף וזהב שמטמינים בביתו ובוה מובן מה שהוצרך יעקב לומר להם לקמן הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם וכו', ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם, והיכן כתוב שלקחו זה אלא שנכלל במאמר ואת כל אשר בבית כמו שפרשנו.

ויעל מעליו וכו' במקום אשר דבר אתו. פי' שהי' מכאן סילוק שכינה

לגמרי, ע"כ להלן (מ"ו פ"א) כשרצה ללכת למצרים, ורצה לישראל בדבר ה' כתיב ויסע ישראל וכו' ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק, ר"ל אשר שם הי' גלוי שכינה ליצחק אביו ודו"ק.

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו'. וימלך באדום בלע בן

בעור, ושם עירו דנהבה, וימת בלע וימלך תחתיו יובב בן זרח מבצרה, (וכן כל המלכים דחשיב שם הזכיר שם עירם), עד וימת שאול וימלך תחתיו בעל חנן בן עכבור, והרגישו המפרשים, דלמה לא הזכיר גם שם עירו כמו ביתר המלכים, ועיין ברמב"ן מה שכתב בזה. ויש לומר דיש מחלוקת הפוסקים לענין גיטין, אם נודע שם הבעל בשם אביו לבד, או שמו ושם עירו, דיש אוסרין ויש מתירין, וכתבו האחרונים דהדעת נוטה כהמתירין ע"פ הכלל הזה, דאם שם אביו הוא מפורסם יותר מעירו, כשר בשמו ושם אביו, וההיפוך בהיפוך, ואם כל חד וחד בפ"ע אינו מפורסם, אינו כשר אלא בכתב שניהם יחד. וזה הדבר רמז לנו משה רבינו ע"ה פה, דהנה כד דייקנן בפ' זו, נראה דפעם הזכיר המלך ושם אביו, ופעם המלך ושם עירו, ופעם המלך

דברו עם שכם, ותומ"י מלו את עצמם, וביום השלישי התנקמו מהם, א"כ מהשמיעה עד אחר המעשה דביום השלישי לא היו יותר כי אם שלשה ימים בדיוק, אין אנו מוכרחים לומר דהעצה הי' מן השמים, דיכול להיות דהיתה כפשוטה עצה שכלית ובכ"ז לא היו בצער יותר מג' ימים, כי ביום השלישי הלא כבר נצחו את אנשי שכם ולקחו מהם אחותם וכבר נושעו וק"ל.

ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר ואת חמור ואת שכם בנו הרגו

לפי חרב. וקשה דמה צריך לפרט את חמור ואת שכם בנו הלא הם נכללים במאמר ויהרגו כל זכר, ויש לומר דבכל מקום שכתוב לפי חרב היינו במלחמה, כמ"ש בחומש דברים (כ' י"ג) והכית כל זכורה לפי חרב (ועיין דברים י"ג פ' ט"ז), והיינו כל אנשי העיר הזכרים הרגו בלי שום מלחמה אתם, דהי' ביום השלישי בהיותם כואבים ולא יכלו לעמוד כנגדם, אבל חמור ושכם בנו שמלו את עצמם תומ"י כמ"ש לעיל, ולא אחר הנער לעשות הדבר וכו', והי' אחרי יום השלישי למילתם ויכלו לעמוד כנגדם, ועשו עמהם מלחמה, וע"ז כתיב מקרא בפני עצמו ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב, היינו שעשו עמהם מלחמה כי לא הניחו לקחת את דינה מביתם, וע"ז כתיב תומ"י ויקחו את דינה מבית שכם ויצאו.

ואת כל אשר בבית. עיין בפ' נצבים

(כ"ט ט"ז) כסף וזהב אשר עמהם ועי' בפרש"י שם שכתב אבל של כסף וזהב עמהם בחדרי משכיתם הם וכו' ע"ש, גם כאן הפי'

אם בכ"א מהם, וזה בעל חנון בן עכבור היה ידוע ומפורסם בשם אביו לבד, לכן לא הזכיר שם עירו, וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. (בשם הגאון האמתי מו"ה בנימין דיסקין ז"ל אב"ד דהוראדנא, אביו של רבינו).

עם שם אביו ושם עירו יחד, הלא דבר הוא, אך משה רבינו אשמעינן אגב אורחא הלכתא גבירתא, דצריך לכתוב השם היותר מפורסם, לכן כתב בכל אחד מהמלכים האלו, ע"פ היותר מפורסם בדור ההוא, אם בשניהם יחד,

וישב

אח"ח 1234567

לרעות בשכם שלא הי' שם ישוב, והיו שמה שדות של הפקר. או דהכתוב בא להשמיענו, כמה הי' חביב אצלו א"י, שהוא בעצמו יושב בארץ מגורי אביו וכו' ומקנהו הי' ג"כ בארץ כנען, פי' כי הי' יכול לרעות מקנהו בעבר הירדן כמש"כ לעיל (ל"ו פ"ו) וילך אל ארץ וכו' כי הי' רכושם רב וכו' מפני מקניהם, אכן יעקב אע"ה מפני סיבת הארץ לא זו עצמו מא"י אף המקנה שלו.

איתא במדרש רבה (פ' פ"ד), וישב יעקב, (איוב ג') לא שלותי ולא שקטתי, לא שלותי מעשו (יש ג' מלבן), ולא שקטתי מלבן, ולא נחתי מדינה, ויבא רוגז, בא עלי רגזו של יוסף עכ"ל. ויש לפרש דכן אמר יעקב אע"ה דכתיב (איוב שם) כי פחד פחדתי ויאתינו ואשר יגורתי יבא לי, אבל אני להיפך, היינו שאני בוטח גדול בהשי"ת עד שישב בחברון ששם היו הענקים ורובם גוזלים וחומסים, ואבינו יצחק ישב שם בפחד בתורת גירות, והיינו מגורי אביו, והוא לא כן אלא ישב בנחת והשקט, כמ"ש וישב יעקב וכו' מפני שהי' בוטח, וכך אמר יעקב אע"ה וכי לא שלותי, וכי לא שקטתי, וכי לא נחתי, א"כ הייתי בוטח, וכתיב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. עיין ברש"י ביקש יעקב ליישב ביטולה קפץ עליו רוגזו של יוסף ע"ש, פי' דקאי אדלעיל (ל"ו ו') וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו, ע"כ כתיב כאן דיעקב נשאר בשיבתו פה, ומדה"ל למיכתב ויעקב ישב וכתיב וישב דרשינן דביקש יעקב אבינו ליישב בשלוה וכו', ומאיזה טעם ביקש ליישב בשלוה מפרש הכתוב: א' שדר בארץ מגורי אביו, והיינו סמוך לאביו שמקיים מצות כבוד אב, ועוד, בארץ כנען, היינו בא"י דאית לי' זכות דא"י, דמפני ב' המצוות הנ"ל כתוב לעיל (ל"ב ח') ויירא יעקב וכו' וכמ"ש לעיל בשם המ"ר, ע"כ עכשיו שמקיים ב' המצוות כדאי הוא לו ליישב בשלוה, וקפץ עליו וכו'.

עוד אפשר לפרש באופן אחר וישב יעקב פי' שלא קנה שם מקום מיוחד לאחוזה רק הי' יושב שם סתם בשכירות כמו אביו יצחק אע"ה שנאמרה לו גור בארץ, מפני שהי' צריך להתנהג כמו גרים (לקיים מאמר כי גר יהי' זרעך וכו'), ועוד, שהיא בארץ כנען (והיינו שהארץ היתה שייכת עדיין להכנעני), וע"כ היו צריכים לילך